

До історії натільного хреста Перемишльської капітули

Степан Пахолко, Ольга Мартин (Львів)

Опрацьовуючи протягом тривалого часу церковні медалі та медальйони на давніх землях України, вдалося виявити в Музеї історії релігії в Українському католицькому університеті унікальний натільний хрест з надписом «Капітула Катедральна гр..кат въ Перемышли» (рис. 1).

Подарував цей раритет Українському католицькому університету голова Клубу української католицької інтелігенції вельмишановний пан Іван Гречко, який протягом свого життя зібрав унікальну колекцію українських старожитностей, у тому числі безцінну колекцію старовинних ікон на склі, стародруки, національний одяг, фалеристичні пам'ятки та багато інших безцінних пам'яток української культури.

Передав також п. Гречко портрет о. Івана Пастернака, якому належав цей хрест. Портрет виконав відомий український художник сортник УСС Юліан Буцманюк.

Це благородний вчинок, характерний для пана Івана, – свідомого колекціонера-патріота, високоморальної особистості, цінителя і охоронця духовної спадщини нашого народу, що на схилі своїх літ подарував свою збірку українському народу, гідний приклад наслідування для всіх колекціонерів.

Отець Іван Пастернак (1865–1954) – батько всесвітньо відомого археолога Ярослава Пастернака (1892–1969), який 26 липня 1936 р. віднайшов фундаменти Успенського собору в селі Крилос поблизу міста Галич.

У газеті «Діло» за 13 серпня 1936 р. Я. Пастернак писав: «І якщо саме у 750 річницю смерті Ярослава Осмомисла пощастило б знайти одночасно й тлінні останки його, так це буде небувала щаслива подія не лише для української археології, а й для цілого українського народу і створиться святиня народної традиції, якої в нас досі не було».

А вже влітку 1937 р. світ дізнався про сенсаційне відкриття тлінних

останків фундатора Успенського Собору, галицького володаря Ярослава Осмомисла.

У 1991 р. у крипті львівського собору св. Юра під час реставраційних робіт був виявлений чоловічий кістяк із супровідною запискою директора Музею наукового товариства ім. Шевченка Я. Пастернака, датованою 31 серпня 1939 р. Перед початком другої світової війни вчений, зі згоди митрополита Андрея Шептицького, перепоховав історичну реліквію і в короткій заяві «під словом чести науковця» підтвердив, що цей скелет належить засновнику кафедральної церкви в Галичі, князю Ярославу Осмомислу [1].

В Українській греко-католицькій церкві капітули були введені з початком XIX століття австрійським урядом і лише згодом затверджені Римом (1807). Капітули – це колегії, єпископські ради з духовенства вищого рангу, що були дорадчими і допоміжними органами при єпископах на випадок смерті єпископа чи інших перешкодах [2].

Львівська капітула, утворена у 1818 р. мала 12 членів, Перемишльська (1818) – 8 членів, Станіславська (1885) – 6 членів, Мукачівська – 7 членів, Пряшівська – 6 членів, Крижевецька – 5 членів.

Досліджуючи ряд фотографій вищого греко-католицького духовенства, з великою ймовірністю можна припустити, що натільні хрести для членів капітул виготовлялись як з металу жовтого кольору (рис. 1), так із золота (рис. 2), з емаллю чорного, темно-синього, малинового або червоного кольору (ймовірно, в приналежності до конкретної капітули). Відрізнялися між собою незначними відмінностями, кольоровим зображенням у центральній частині, способом кріплення та гравірованими написами (рис. 6–15).

З попередніх досліджень авторам відомий натільний хрест з емаллю темно-синього кольору, що зберігається

в родині українського священника в Польщі.

У 1935 р. Юліан Буцманюк, виконуючи портрет о. Івана Пастернака, використав його чорно-білу фотографію початку XX ст. (рис. 3), а на полотні подав натільний хрест червоного кольору. Тому з великою ймовірністю можна стверджувати, що поданий у статті натільний хрест червоного кольору – це фантазія Ю. Буцманюка.

Ймовірно, що, переглядаючи ряд портретів священників, виконаних іншими художниками, Ю. Буцманюк подав, як і його попередники, хрест червоного кольору.

Натільний хрест з чорною емаллю, що поповнив колекцію п. І. Гречка, був дарунком внучки О. І. Пастернака та належав йому особисто.

Фалеристичні пам'ятки греко-католицьких капітул ще достатньо не досліджені, тому автори будуть вдячні всім небайдужим за доповнення та критичні зауваження з приводу цієї публікації.

P.S. На натільному хресті (рис. 2) відсутня верхня золота частина, яка була використана власником як метал для побутової мети.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. www.galychyna.if.ua/articles/detail/cja-podija-viprostuvala-khrebet-naciji
2. Українська загальна енциклопедія // Львів-Станіславів-Коломия. Видання кооперативи «Рідна школа» – С. 189,195, 358.
3. Романюк Т. Ярослав Пастернак, особистість, творчість // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині. Вип. 14.2010. – С. 454–493.



1



2

Кавалери натільного хреста Перемишльської капітули



3



4



5



6



7



8



9



10



11



12